

ALMANYA'DA YAŞAYAN TÜRK İŞÇİ ÇOCUKLARININ EĞİTİMLERİNE VE ÇEVREYE UYUMLARINA İLİŞKİN SORUNLARI KONUSUNDA BİR ÖN - ARAŞTIRMA

Prof. Dr. Gülseren GÜNÇE

Giriş:

Federal Almanya'da yaşayan Türk işçi çocuklarının eğitimlerine ve çevreye uyumlarına ilişkin sorunları konusunda bir "Ön-Araştırma" yapmak üzere, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi tarafından görevlendirilerek, 3 Temmuz 1976'da Frankfurt'a gittim. 14 Ekim 1976 tarihinde Ankara'ya döndüm. Federal Almanyada kaldığım süre içinde, aşağıda ayrıntıları açıklanan çalışmaları yaptım ve belli sonuçlara ulaştım.

Görevlendirilme amacım, konuyla ilgili sorunları açık tanımlar hâline getirmek, birbiriyle bağıntılarını kurmak ve giderek geniş kapsamlı bir Araştırma Projesinin biçimlendirilmesine çalışmaktı. Hemen belirtmeliyim ki, sorunun çeşitli boyutları, önem derecesi gittikçe artan araştırma konuları ortaya çıkarmıştır ve bunlar, bugüne kadar sistemli bir yaklaşımla ele alınmış olmadıkları için, ilgili kuruluşların ve kişilerin çözüm denemeleri, bir "dağınıklık" göstermektedir.

Konuya yaklaşırken, "Genelden Özele" giden bir inceleme yöntemi benimsedim. Önce, Türk işçilerinin Federal Almanya'da yaşayan çocuklarını bir bütün olarak ele alıp, bazı sosyo - demografik özellikler saptamaya çalıştım. Daha sonra, Hessen Eyâletinin "Eğitim Strüktürünü" ele aldım. (Bilindiği gibi, Federal Almanya, 11 federe eyâletten veya şehir-devletinden oluşmaktadır ve Eğitim, ilke olarak, bu federe unsurların yönetimine bırakılmıştır. Eyaletlerin Kültür Bakanlıkları, şehir-devletlerin de Eğitim ve Kültür Senatörleri, her düzeyde örgün eğitim kuruluşlarının sorumlusu durumundadır. Federal Hükümetin Eğitim sorunlarındaki yetki ve sorumluluğu, sembolik bir koordinasyon görevine indirgenmiş durumdadır). Frankfurt,

Hessen Eyâleti içinde yer alır ve bu Eyâletin Eğitim Strüktürü için tam bir örnek niteliğindedir.

Araştırmamı yaparken, Frankfurt'taki resmî Türk ve Alman kuruluşlarından ilgi ve yardım gördüm. Türk anababalarla, gençlerle ve çocuklarla görüştüm. Frankfurttaki Başkonsolosluğumuz, konuyla ilgili resmi yazışmaların, vatandaş dilek ve şikâyetlerinin tümünü incelememe olanak sağlayarak, bana, konuyu bir bütün hâlinde görmemde geniş ölçüde yardımcı olmuştur. Frankfurt Eğitim Müdürlüğüne bağlı *Uluslararası Aile Merkezi* (Internationales Familienzentrum) de, her düzeydeki görevlisi ile çalışmalarına yardımcı olmuştur. Almanca öğretimi ile ve Türkçenin, Türk Kültürünün “unutulmaması” ile yükümlü “Hazırlık Sınıflarında” görev yapan, tümü “Alman Görevlisi” ya da “Memuru” durumunda bulunan “Türk Öğretmenler” ile de görüştüm. Bunlardan da, daha çok, *kendi sorunlarını öğrenme* olanğını buldum.

Federal Almanya'da Türk İşçi Çocukları

Federal Almanya, ilke olarak, göçmen kabul eden bir ülke değildir. Yetkililer, Federal Almanya'nın, vatandaşlığa geçme olanaklarını da içine alan bir “Yabancılar Kanunu” bulunduğunu, buna karşılık, bir “Göçmen Kanununun” bulunmadığını belirterek yabancıların “bir gün mutlaka kendi ülkelerine döneceklerini” vurgulamaktadır. Yabancıların çalışması, sağlığı, eğitimi, emekliliği ile ilgili bütün hakları işte bu ilke ışığında biçimlenmiştir. Nitekim, Federal Almanya'da, “en az beş yıl”, “kanunî mevzuata uygun olarak ikamet etmiş olan” yabancılara süresiz oturma izni verilmesi kural olduğu halde, uygulamada, bu durumda bulunan en az bir milyon yabancı işçiden ancak 4 500 kadarının böyle bir izin alabildiği görülmektedir.

Demek oluyor ki, Almanya makamları için, geçici olarak ülke-
rinde kalacaklarını varsaydığı insanlara ve onların çocuklarına “hizmet götürmesi” söz konusu olmaktadır. Eğitim sorunlarına da bu açıdan bakıldığı açıktır. Alman makamlarının, Eğitim sorunlarına, “kalıcı çözümler” getirmeleri, gidrek bu alanda “kalıcı sistemler” kurlmaları, işte daha başlangıçta, böyle bir düğüme takılıp kalmaktadır. Federal Almanya, 1973 yılı Sonbaharından itibaren, “Ortak Pazar Tam Üyesi Dışındaki Ülkelerden” işçi getirmeyi de durdurmuş bulunmaktadır. Bu tarihten itibaren, İtalya dışında kalan ülkeler (önem sırasına göre, Türkiye, Yugoslavya, İspanya, Yunanistan, Portekiz ve diğerleri) artık, Federal Almanya'ya işçi gönderemez olmuşlardır.

Buna karşılık, Türkiye'den, "ailelerin ve çocukların" 1974'ten sonra da, Federal Almanya'ya gelmesi, hatta kitle hâlinde gelmesi olayını doğuan iki gelişme görülmektedir. Bunlardan biri, "Ailelerin birleştirilmesi" için, Avrupa Konseyi düzeyinde alınan bir karara, Federal Almanya'nın uyması sonucu, eş ve çocukların ikamet etmek üzere gelmeleri önündeki tikanıkların kısmen giderilmiş olması, diğeri ise "Çocuk Parası" (Kindergeld) adı verilen Devlet yardımının, yeniden düzenlenerek (1973), işçinin yanında bulunan çocukları için arttırılmış olmasıdır. (Örneğin, Türkiye'de bulunan her çocuğu için ayda yalnız 10.-DM yardım alan bir işçi, çocuklarını yanına getirmesi hâlinde, birinci çocuk için 50.- ikinci çocuk için 70.-, üç ve üçten fazla çocukları için, çocuk başına 120.- DM yardım alıyor. Böylece, 4 çocuklu bir işçi, çocuklarını Almanya'ya getirmekle, ayda 320.- DM fazla yardım almış olacaktır). Ayrıca, çok çocuklu ailelerin, her bakımdan elverişli "Sosyal Konutlarda" oturma olanağına daha kolaylıkla kavuşmaları ya da "Konut Yardımı" alabilmeleri de bu akımı arttırıcı yönde etkili olmuştur.

İşte bu özendirici sosyo-ekonomik etmenler sonucu, 1974 yılında 117.000 Türk işçi ailesi bireyi, ikamet amacıyla Almanya'ya gelmiştir. Bunların büyük kısmı çocuklardır. Aşağıdaki Tablodaki gelişme de bunu doğrulamaktadır.

TABLO 1

Federal Almanya'daki Türk İşçi Çocukları Sayısı

Yıllar	Toplam Çocuk Sayısı
1960	40.000
1972	100.000
1973	225.000
1974	325.000
1975	344.000

Kaynak: Federal Almanyadaki Türkiye Başkonsoloslukları

Demek ki, 1960-1975 yılları arasında, toplam çocuk sayısında 8.6 misli bir artış olmuştur. Tabloda belirtilen son iki yılın artışı % 52 oranındadır.

1974 yılı içinde, Federal Almanya'da bulunan Türk işçi çocuklarının, yaş guruplarına göre, toplam ve yüzde dağılımları da aşağıdaki gibidir

TABLO 2
Yaş Guruplarına Göre Dağılım

Yaş Gurupları	Toplam	Yüzde
6 yaştan küçük	150.000	46
6-11 yaş	70.000	22
12-16 yaş	55.000	17
17-21 yaş	50.000	15
Toplam	325.000	100

Kaynak: Federal İstatistik Dairesi, Wiesbaden.

Yukardaki verilerden, yuva çağındaki Türk işçi çocuklarının 150.000, temel eğitim çağındaki çocukların ise 125.000 olduğu saptanabilir. Yuva çağındaki çocuklarımızın ancak % 6'sı, yuva ya da kreşe gidebilmektedir. 1974 yılında, temel eğitim çağındaki çocuklarımızın en çok % 60'ının okula devam etmekte olduğu, bu oranın 1975 yılında bir miktar arttığı tahmin edilmektedir (Kaynak: Federal Çalışma Dairesi Verileri, Nürnberg).

Türk işçi ailelerinin çocuk sayısı konusunda 1974 yılı içinde yapılmış bir araştırmanın sonuçları aşağıdaki Tabloda gösterilmiştir.

TABLO 3
Ailelerin Çocuk Sayıları Dağılımı

Çocuk Sayısı	Aile Yüzdesi
1	20.4
2	28.2
3	23.2
4	14.3
5	7.1
6	3.1
7	2.5
8	0.7
9 +	0.5
	100.0
Ortalama Çocuk Sayısı:	2.8

Kaynak: Federal Çalışma Dairesi, Nürnberg.

İstatistikler, Türk işçi çocuklarının % 47'sinin Federal Almanya'da, % 53'ünün Türkiye'de yaşadığını göstermektedir.

Federal Almanya'da bulunan Türk işçi çocuklarının aile içindeki sıralarına göre okullara dağılımı aşağıda gösterilmiştir.

TABLO : 4
Sıraya Göre Okullara Dağılım Yüzdeleri

Çocuk Sırası	İlk*	Orta	Lise	Meslek	Diğer
1. Çocuk	78.3	12.9	2.4	3.0	0.6
2. Çocuk	76.5	14.3	2.3	6.5	0.5
3. Çocuk	60.2	16.2	4.5	11.0	—
4. Çocuk	60.6	15.7	1.4	14.3	—
5. Çocuk	50.0	27.3	—	24.1	2.6
6. Çocuk	53.8	23.1	7.7	15.4	—

(* : Hazırlık sınıfları dahil)

Kaynak: Federal Çalışma Dairesi Verileri, Nürnberg.

Yukardaki Tablo, Türk işçilerinin, hangi çocuklarını hangi okullara gönderme eğiliminde olduklarını göstermektedir. Nispeten küçük yaştaki çocukların ilkokula gönderilme eğilimi, ilk çocuklara göre daha az iken, diğer okullara gönderilme oranları yükselmektedir. Çünkü ilk çocukların, bir an önce iş hayatına kaydırılması yoluna giden Türk işçi aileleri çoğunluktadır ve bu çocukların da aile gelirine yaptığı katkıların da yardımıyla son çocukların okullaşma oranı nispeten yükselmektedir. Küçük çocukların daha çok sevilip kayırılması gibi sosyo-psikolojik ve kültürel etmenler de, yukardaki Tablonun yorumunda yararlı olabilecek hipotezler arasındadır. Uzun uzun görüşme olanağı bulduğum ergenlik çağındaki kız çocukları, küçük kardeşlerine ya da yeğenlerine bakmak üzere okuldan aileleri tarafından koparılıp alındıklarını ısrarla belirtmişlerdir. Gerçekten de, Türk işçi ailelerinde “kızları okutmama”, çocuk bakımında, diğer ev işlerinde çalıştırma eğilimi ağır basmaktadır.

Aşağıdaki Tabloda, Federal Almanya'da bulunan ve evde kalan Türk işçi çocuklarının kimler tarafından bakıldığı görülmektedir:

Türk işçi çocuklarının, çoğunluğu anneleri tarafından bakılmaktadır. Büyük kardeşin ya da akraba çocuğunun “bakımına” bırakılmış küçükler, Tablonun, *Bakımsız* sütununda yer almaktadır. Bunların arasında, “Tam anlamıyla bakımsız” olanlar da vardır. Ancak bu sonuncu iki kategoriye birbirinden ayırmamıza yarayacak sayısal veriler bulunmamaktadır.

TABLO : 5
Hangi Çocukların Kimler Tarafından Bakıldığı

Çocuk Sırası	(Yüzde Dağılım)				
	Anne	Baba	Diğer Büyükler	Komşular	Bakımsız
1. Çocuk	50.7	3.4	12.2	7.6	25.6
2. Çocuk	43.4	2.2	11.0	4.4	39.1
3. Çocuk	35.2	3.1	10.2	3.9	47.7
4. Çocuk	39.3	2.1	10.0	0.7	47.9
5. Çocuk	33.3	2.6	2.8	1.3	60.3
6. Çocuk	47.2	5.6	47.2	—	—

Kaynak: Federal Çalışma Dairesi Verileri, Nürnberg.

Bu Bölüme son verirken, işçilerimizin Türkiye’de kalan çocuklarının, okullaşma ve bakım durumlarını da incelediğimi de belirtmek isterim. Sonuç şudur: işçilerimizin Türkiye’de kalan çocuklarından okula gidebilenler ortalama olarak % 51’dir. (Batı Almanya’da bu oranın % 60 olduğu düşünülürse % 9 oranında bir okullaşma artış oranı olduğu söylenebilir). Buna karşılık, Türkiye’de kalan çocuklardan “Bakımsız” kategorisine girebileceklerin, küçük yüzde oranlar içinde kaldığı (% 1-2 dolaylarında) saptanabilmektedir.

Okullaşma oranının, çocukların Almanya’ya gelmesiyle bir miktar yükselmesinden hareket ederek bir sonuca varmak ise son derecede yanıltıcı olabilir. Zira varılacak sonuç, eğitimin niteliklerini de kapsayan bir incelemeye de dayandırılmalıdır. İşte bu düşünceyle, genel olarak Hessen Eyâleti “Eğitim Strüktürünü” ve özel olarak da, işçilerimizin çocuklarına yönelmiş eğitim hizmetlerini inceleme zorunluluğu duydum.

Hessen Eyâleti Eğitim Strüktürü

Federal Almanya Cumhuriyetinin 11 federe bölümünden biri olan Hessen, ülkenin ortalarında yer alır ve toplam 5.5 milyon insanı barındırır. Eyaletteki başlıca şehirler Frankfurt (700.000), Wiesbaden (260.000), Kassel (215.000), Darmstadt (140.000), Offenbach (120.000) tır. Eyâletin başkenti Wiesbaden’dir.

Eyaletin güneyindeki Ren ve Main ırmaklarının kıyılarında, büyük ve orta ölçekli sanayi işletmeleri bulunmaktadır. Eyaletin orta ve kuzey bölgelerindeki Kassel, Giessen, Wetzlar, Limburg, Marburg, Fulda, Hersfeld ve Korbach gibi şehirlerin de küçükü büyüklü sanayi

işletmeleri vardır. Ayrıca, Frankfurt, Federal Almanya'nın, hatta bütün Batı Avrupanın en önemli mâlî merkezi sayılmaktadır.

Bölgenin bu özellikleri, geniş bir yabancı işçi talebi doğurmuştur. Nitekim, Federal Almanya toplam nüfusunun (62 milyon) % 8'i Hessen Eyaletinde yaşadığı halde, tüm yabancı işçilerin % 14'ü (275.000 kadarı) burada çalışmaktadır.

Federal Almanya'daki Türk işçilerinin ise % 10'u bu Eyâlette çalışırlar.

Hessen Eyâleti, "Güney" ve "Kuzey" olmak üzere iki bölgeye ayrılır. Bu Eyâlet, Sosyal Demokrat Parti'nin "kalesi" sayılmaktadır. Güney Hessen'i, Sosyal Demokratların, sol ve aktif bir kanadı yönetir. Kuzey Hessen ise daha ılımlı bir politika izler. Frankfurt, Güney Hessen'in, politika açısından da, ağırlık merkezi sayılır. Eyâlet, sosyal eğilimli kişilerin yönetiminde bulunduğundan, işçilere ve işçi çocuklarının eğitimine önem verildiği söylenmektedir.

Eyâlet Eğitim ve Kültür Bakanı ve Müsteşarı Wiesbaden şehrinde çalışırlar. Her "İlin" bir Eğitim Müdürlüğü her "İlçenin" de bir "Okullar Müdürlüğü" (Schulrat) vardır. Okul müdürlerine "Rektor" adı verilmektedir. 15 Ekim 1975 tarihli resmî istatistiklere göre, Eyâlette, toplam 12389 Türk öğrenci (Üniversitelerde okuyanlar dışında) bulunmaktadır. Bunların 8887'si 1. ve 2. Kısım İlkokullarda (ki bunların da 6238'i yani % 70.1'i çeşitli Hazırlık Sınıflarında ya da Özel Kurslardadır), 289'u geri zekâlılara ya da diğer yönden geri kalmış çocuklara ait okullarda, 184'ü Orta-okullarda, 200'ü Liselerde, 1030'u Karma Okullarda (Gesamtschule), 1799'u Meslek Okullarındadır. 1976 yılında, bu öğrencilerden kaçının başarı ile okullarını bitirdiklerini saptamak mümkün olmadı. Frankfurt Türkiye Başkonsolosluğu kayıtlarına göre, Eyâlette, tümü, Hessen Eğitim Bakanlığınca atanmış 160 Türk öğretmeni vardır.

Yabancılar, Federal Almanya Cumhuriyeti ve Hessen Eyâleti Anayasalarının, özellikle Alman vatandaşları için konulmuş olanların dışında tanıdığı bütün "temel haklardan" yararlanırlar. Uygulamadaki durum ne olursa olsun, "ilke" budur.

Hessen Eyâleti Anayasasında, yabancı işçiye ve aile bireylerine aşağıdaki temel haklar tanınmıştır:

— Herkes, dil, ırk, cinsiyet, siyasal düşünce ve din ayırımı gözetilmeksizin, kanun önünde eşittir (Madde 1).

- Kişinin canına, sağlığına, namus ve şerefine *dokunulamaz* (Madde 2).
- *Aile ve evlilik* kurumu, toplumun temelini oluşturduklarından, kanun tarafından özel olarak *korunurlar* (Madde 4).
- Kişinin özgürlüğüne dokunulamaz (Madde 5).
- Konuta dokunulamaz (Madde 8).
- Herkes, inanç, vicdan ve düşüncesinde özgürdür (Madde 9).
- Herkes, düşüncesini serbestçe açıklama hakkına sahiptir. Bu hakkın kullanılmasından ötürü başkalarına zarar vermemek gerekir. Aksi halde bu hak sınırlandırılmaz (Madde 11).
- Herkes, tek başına ya da toplu olarak, yetkili makama ya da halk temsilcilerine, istek ve şikayetlerini bildirme hakkına sahiptir (Madde 16).

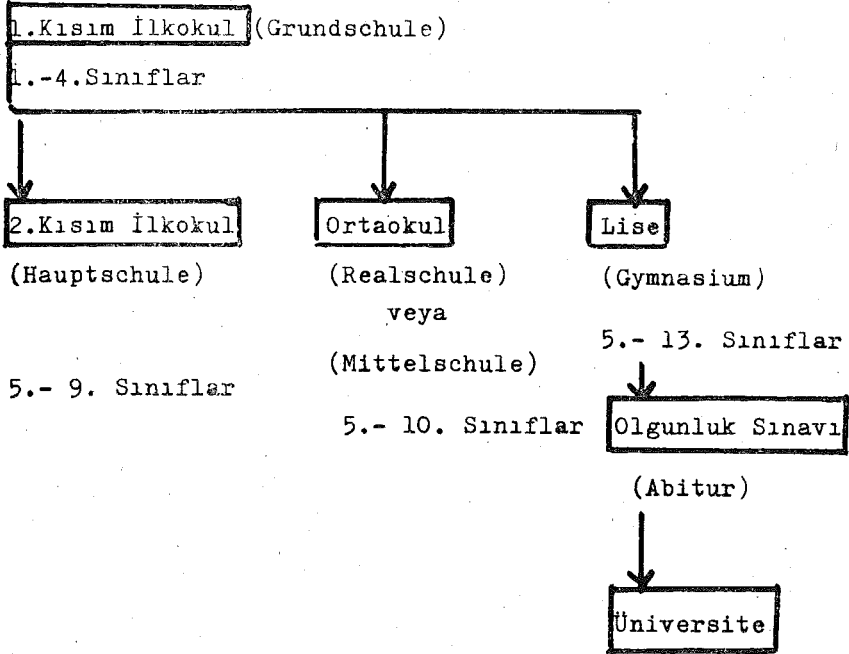
Bu temel hakların uygulanması, ayrıca, kanunlarla düzenlenmiş bulunmaktadır. Yabancılar, Anayasa'da kendilerine tanınmamış haklardan, ancak bu konuda ki özel kanunların imkân verdiği ölçüler içinde yararlanabilirler. Bunlar da: toplantı, dernek kurma, oturma ve işyeri seçimi özgürlükleridir.

Öğrenim görme hakkı, hem Anayasa ile hem de özel Öğrenim Kanunları ile düzenlenmiştir. Bu kanunların öngördüğü hak ve ödevler ise, şöylece özetlenebilir:

- Yabancıların çocukları için de okula gitme zorunluluğu vardır (Hessen Anayasası, madde 56).
- Çocukların okula alınmalarında, ırk, cinsiyet, din, anababanın sosyal ve ekonomik durumu rol oynamaz. Bu, yabancılar için de geçerlidir (Okul Yönetim Kanunu, paragraf 2).
- İlkokuldan sonraki öğretim kurumlarına giriş yalnız, çocuğun yeteneğine bağlıdır. Bu madde yabancılar için de geçerlidir (Hessen Anayasası, madde 56).
- Okullar, yabancı çocukları için de ücretsizdir. Yabancı çocukları da, okul araç ve gereçleri için para ödemezler (Hessen Anayasası, madde 59).
- Maddî durumu iyi olmayanların *üstün yetenekli çocuklarına* eğitim yardımı yapılır. Yabancılar da, *istekleri üzerine*, bu olaktan yararlanabilirler.

Bu genel, "Haklar ve Ödevler" çerçevesinde, Hessen Eyâletinde öğrenim ilkökul 1. *Kısımla* (1-4 sınıflarla) başlamaktadır. Bu ilkökul-

lar, en uzak semtlere ve en küçük köylere kadar yayılmıştır. 1. Kısım İlkokuldan sonra da bütün çocuklar okula devam etme zorundadırlar. Hessen'de, bu konuda üç olanak vardır:

Bir de, 5. ve 6. sınıf öğrencilerini, okullara göre ayırım yapmadan, birlikte okutan ve ancak 7. sınıfta ayırım yaparak, çocuğu, yukardaki öğrenim kanallarından birine yerleştiren ve dilimize "Karma Okullar" diye çevrilmesi uygun, "Gesamtschule"ler vardır.

Eyâletin birçok yerinde, öğrenciler, 1. Kısım İlkokulu bitirdikten sonra, hangi okula gidecekleri, öğretmenler tarafından kesin olarak belirleninceye kadar, 5. ve 6. sınıfları birlikte okurlar. Bunlara, "Geliştirme Sınıfları" denilir.

Çocuklar, yeteneklerine ve çalışkanlıklarına göre, belli öğrenim kanallarına girdikten sonra da, okul değiştirebilirler. Fakat bu sık görülen durumlardan değildir.

Sakat çocuklar için, "Özel Okullar" adı verilen eğitim kurumları vardır. Konuşma, işitme, görme ve öğrenme bozuklukları, ruhsal rahatsızlıkları ve davranış bozuklukları olan çocuklar böyle okullara gidebilirler.

Hessen Eyâletinde, yabancı çocukları da, ilke olarak bir Alman okuluna gitmek zorundadır. Kendi ülkesinden gelen diğer çocuklarla birlikte, anadilinde, okuma-yazma, dilbilgisi, sosyal ve kültürel bilgiler dersleri görse bile bu, “mutlaka bir Alman okulunda” olmalıdır. Nitekim, Hessen Eğitim ve Kültür Bakanlığının, yabancı işçilerin anadilinde yayınladığı *Cocuklarımızın İstikbali* adlı bir broşürde, konuyla ilgili olarak, şu hususlar vurgulanmaktadır: “... Bundan başka, çocuklarımızın, mümkün olduğu kadar, Alman çocuklarıyla biraraya gelip, onlarla konuşup oynamalarını istiyoruz. Çocuklarınızın Alman çocuklarından uzak kalmamalarını sağlamak arzusundayız”. (Sayfa. 9).

Yabancı işçi çocuğu, ülkesindeki zorunlu eğitim süresini doldurmuş olsa bile, Hessen’de okula gitme zorundadır. Yeterli derecede Almanca bilmeyen çocuklar yoğun bir biçimde Almanca öğrenebilecekleri özel sınıflara (Hazırlık Sınıflarına ya da Uluslararası Sınıflara) konulur. O halde, kendi ülkesinde zorunlu okul süresini dolduran çocuğun, çalıştırılmak ya da anababanın işe gitmesini kolaylaştırmak amacıyla evde kalıp küçük kardeşlerine bakmak için Almanya’ya getirilmesi yolu, ilke olarak, tıkanmıştır. Ayrıca, gene ilke olarak, Almanya’daki dokuz yıllık zorunlu öğrenim süresini doldurmeyen bir bir genç, hiç bir Alman işvereni tarafından işe alınmaz.

Anababanın, bu kurallara uygun davranmaması karşısında, çeşitli kanun yaptırımları (müeyyideleri) öngörülmüştür.

Hessen’de oldukça uzun bir öğrenim yılı vardır: dersler, I Ağustos-ta başlar ve ertesi yılın Haziran sonunda kesilir. Ekim, Aralık ve Nisan aylarında ikişer haftalık ara-tatilleri vardır. İlke olarak, Cumartesi günleri de ders yapılmaktadır. Demek oluyor ki, yıllık ders günü sayısı, yaklaşık 200 günü bulmaktadır.

Dersler, genellikle sabahları yapılmaktadır. Öğleden sonraları çocuklar, ya evlerine dönerler ya da her yaştaki okul çocuğuna açık, özel oyun ve ders çalışma kurumlarına giderler.

Hastalık nedeniyle okula gidemeyen çocuğun bu durumu, Doktor Raporu ile birlikte okula bildirilmelidir.

Okul yaşına gelen “her çocuğun” okula kaydedilmesi gerekir. Kayıt, bölgenin en yakın ilkokuluna yaptırılır. Okula başlayacak olgunluğa erişmediği saptanan küçükler, “İlkokula hazırlama özel sınıflarına” alınırlar. İşitme, görme, konuşma zorlukları, ruhsal ve gövdesel sakatlıkları olan ya da kör, sağır, dilsiz olan çocuklar, okul dok-

torunun, bir okul pedagogunun ve gerekirse bir çocuk psikologunun fikri de alınarak, "Özel Okula" gönderilir.

Alman okulu, Almanca bilmediği gerekçesi ile, bir çocuğu okula almazlık edemez ya da kendi eriştiği sınıfın bir altına alamaz. Çocuk, ilke olarak, yaşına uygun olan sınıfa konulacaktır. Çocuk, ayrıca, Almanca bilgisini arttırmak ya da Almanca öğrenmek üzere bir Hazırlık Sınıfına gönderilebilir. Ayrıca, haftada 6 saat, anadilinde verilen derslere katılabilir. Demek oluyor ki, "önce Almanca öğrenip, sonra Alman okuluna gitmek" diye bir kural yoktur. Kural, çocuğun, Alman çocuklarıyla birlikte öğrenim görmesidir. Eğer, dil yönünden *çok zorluk çekerse*, o da *yalnız 1 yıl için* hazırlık sınıfına gidecektir.

Alman okullarında, haftada 6 saat ek Almanca dersi yapılabilmesi için, en az 10 çocuğun bulunması gerekir. Dil derslerinde, bir sınıfta en çok 25 çocuğun bulunması da öngörülmüştür. Çocuklar, milliyetlerine göre, değil, yaşların ve Almanca bilgilerine göre sınıflara ayrılırlar.

Ek dil dersleri, kural olarak, 1 ders yılı sürer. Özel hallerde, en çok 1 yıl daha uzatılır. Bu kurallar, 11-15 yaşındaki yabancı çocukları için de geçerlidir. Bunlar için de Hazırlık Sınıfları kurulması öngörülmüştür. Amaç aynıdır: Alman sınıflarına uyumu kolaylaştırmak.

Bu yaştaki çocukların, Hazırlık Sınıfları en az 12, en çok 30 kişiden oluşur. 11 yaşından küçüklerin haftada 6 saat ek Almanca dersi görmelerine karşılık, bu çağdaki (11-15 yaşlar) çocuklar, başlangıçta haftada 10, daha sonraları ise haftada 20 saate kadar ek Almanca dersi göreceklerdir.

Hazırlık okullarını, yabancıların kendi okulları gibi görme ve gösterme eğilimini, ilerde daha ayrıntılı olarak ele almaya çalışacağım. Şimdilik şu kadarını belirteyim ki, hangi tutuma ve hangi gerekçelere dayanırsa dayansın, Hessen Eyâleti Eğitim Strüktürü karşısında bu eğilim dayanıksız kalmaktadır. 9. sınıftaki, yani ilkokulun son sınıfındaki öğrenciler, meslek eğitimine ya da meslek okullarına aktarılmadan önce, yoğun bir Almanca öğreniminden geçirilebilirler. Gerekirse okul süresi bile (burada söz konusu olan elbette yabancı öğrencilerdir) uzatılabilir.

İlkokulu bitiren çocuk, genellikle 3 yıl daha öğrenim görecektir. Meslek okulları (Berufsschule) adıyla anılan bu sisteme, daha uygun bir deyim bulunsa ve örneğin "Çıraklık Sistemi", "Meslek Öğrenme Sistemi" denilse belki daha gerçekçi olunurdu. İlkokulu bitirmiş olan ço-

cuk, eğer çok yetenekli sayılıp sonradan ortaokula ya da liseye aktarılmadıysa, bir yerde çırak olmak durumundadır. Haftada bir ya da iki gün "Meslek Okuluna" gidecek ve kuramsal (teorik) dersler görecektir, diğer günler, belli bir işyerinde "çıraklık" yapacaktır. Görüldüğü gibi, meslek okulları, Türkiye'deki Endüstri ya da Ticaret Liseleri benzeri, tümü örgün eğitim içinde geçen bir öğrenim düzeni getirmiyor. Eğer çocuk, bir yerde çıraklık bulamamışsa, gene de, haftada bir ya da iki gün (bazan bir ya da iki saati geçmemektedir bu) söz konusu meslek okulundaki kurslara gitmek zorundadır. Eğer çocuk, bu çağa kadar hâlâ yeterince Almanca bilgisi edinmemişse, bu kez de "Meslek Okullarınca" düzenlenen dil kurslarında yetiştirilecektir.

İlke olarak, Alman çocuklarıyla birlikte öğrenim gören, Almancası yetersizse, ek Almanca derslerinden yararlanacak olan yabancı işçi çocuğu, anadilini unutmamak için ne yapacaktır? Bunun çözümü de Hessen Eğitim ve Kültür Bakanlığınca şu şekilde verilmektedir:

Çocuk, İlkokul 2. sınıftan itibaren, haftada 6 saat, anadilinde yapılan özel derslere katılabilir. Bu derslerin, normal okul saatleri dışında yapılması salık verilmektedir. Bakanlık, bu durumda, çocuğun yorulabileceğini bildirerek anababanın dikkatini çekmeyi de ihmal etmemektedir! (Çocuğunuzun istikbali adlı broşür, s. 20).

İşçilerimiz arasında "Türk Sınıfı" denilen bu tür sınıfların açılabilmesi için en az 12 öğrencinin bulunması gerekiyor. Çocuk sayısı 25'i geçerse yeni bir sınıf açılacaktır. Ne var ki, çocukların bu özel sınıflara gönderilmesi zorunlu da değildir.

Bu dersler, kendi ülkesinin öğretmenlik formasyonuna sahip olduğunu belgeleyebilen kişilerce yürütülecektir. Bu öğretmenler, Alman "Okul Yönetmeliğine" ve "Denetim Düzenine" tâbidirler. Söz konusu "özel derslerin" Alman okullarında yapılması ve Alman okulunun bir parçası sayılması bundandır,

Hessen'de ders kitapları, çocuklara parasız verilir. Ne var ki, örneğin Türkiye'de basılan ders kitaplarının çocuklara verilebilmesi ve giderek bunların bir ders aracı olarak sınıflarda kullanılabilmesi için Eğitim ve Kültür Bakanlığının izni gereklidir.

Hessen Eyâletinde öğrenim gören yabancı işçi çocuklarının, ne belgeler almaya hak kazanacakları konusu, Eyâlet Eğitim ve Kültür Bakanlığının özel bir "Kararnamesi" ile düzenlenmiştir (23. 8. 1971 tarih ve E I 5 - 150/031 sayılı Kararname). Bu Kararnamenin ilkeleri şöylece sıralanabilir:

Alman sınıflarına ya da Hazırlık Sınıflarına devam eden yabancı işçi çocukları da, Alman öğrenciler gibi ve aynı tip "Karne" alacaklardır. Bu karneler, ayrıca, anadillerinde de düzenlenecektir.

I) Karne çeşitleri:

1. *Altı ayda bir verilen karneler:* Bunlar, ders yılının ortasında ve sonunda verilir. Ders yılı sonunda çocuğun durumu, karnede, "..... Sınıfa geçmiştir." ya da "Sınıfta kalmıştır." kayıtlarından biri ile belirtilir.
2. *Okuldan ayrılma belgesi:* Okulda, kanunla belirtilen yaş had-dini dolduran ve son sınıfı başarı ile bitiremeyen öğrencilere verilen belgedir.
3. *Diploma:* Son sınıfı başarı ile bitiren öğrencilere verilen belge-dir.
4. *İlkokul 1. sınıf çocukları, ilk karneyi ders yılı sonunda alırlar.* Bu karnede, yalnız, "genel kanaat" noyu verilir. "Derslerdeki Başarı" kısmına, çocuğun adı yazılarak, başlangıçtaki başarısı bir notla belirtilir.

II) Notlar:

Notlar aşağıdaki ilkelere göre verilir (Eğitim Bakanları Daimî Konferansının 3.5.1965 tarihli ve bütün Federal Alman okullarını kapsamına alan kararı):

- 1 (Bir): Pekiyi — Çalışma, istenilen başarı düzeyinin üstünde ise,
- 2 (İki): İyi — Çalışma, tam istenilen başarı derecesinde ise,
- 3 (Üç): Orta — Çalışma, genellikle istenilen derecede ise,
- 4 (Dört) Yeterli — Çalışma, bazı eksikliklerine rağmen, bütünüyle, istenilen dereceye yakınca,
- 5 (Beş): Zayıf — Çalışmanın, beklenen derecede olmaması, temel bilgilerin varlığı ve eksikliklerin belirli bir sürede tamamlanabilme olanağının bulunması,
- 6 (Altı): Yetersiz — Çalışmanın beklenen derecede olmaması ve temel bilgilerin belirli bir sürede tamamlanamayacak derecede eksik olması

halinde verilen notlardır.

III) Almanca dersi ve anadildeki derslerde ya da diğer özel kurslarda alınan notlarla ilgili açıklama:

i) Almanca dersinde verilen not, yalnız, Almanca anlaşabilme (derdini anlatma) yeteneğini belirtmeye yarayacaksa, aşağıdaki gibi bir açıklama gerekir:

“..... (1’den 6’ya kadar bir not) derecesinde anlaşılabilir kadar Almanca bilir.”

ii) Almanca dersinde verilen not, sınıfın ortalama başarı derecesi dikkate alınarak verilmiş bir not ise, ayrıca bir açıklama gerekmez.

iii) Anadilde verilen dersler de notlandırılır (Notlar, 1’den 6’ya kadardır).

(Wiesbaden, 15 Haziran 1972, Hessen Eyâleti Eğitim ve Kültür Bakanı, II A 3-130 /031).

Hessen’de Eğitim Strüktürünün İşleyişine Bir Örnek Olarak, Frankfurt Şehrinde Yabancı İşçi Çocuklarının Eğitim Sorunları

Frankfurt’ta da okullar Ağustos başında açıldı. Ders yılı başında yabancı işçi çocuklarını, özellikle de Türk işçilerinin çocuklarını ilgilendiren başlıca sorunların neler olduğunu saptamaya çalıştım. Bunlar, belli bir sıra içinde, aşağıdaki gibi dizilebilen ve yabancı işçi anababaları olduğu kadar, Eğitim Müdürlüğünü de yakından ilgilendiren önemli problemlerdir.

Yabancı anababalar, herşeyden önce, çocukları ilk kez okula başlarken, önceden ne gibi hazırlık işlemleri yapmaları gerektiğini bilmiyorlar. Sonbaharda ya da yazın son ayında okula girecek çocuğun, daha ilkbahardan, normal Alman “Semt” ya da “Köy” okuluna kaydının yapılması gerekir. Gerçi, yukarda da belirttiğim gibi, bazı semt okullarında, yabancı çocuklar için, “Hazırlık Sınıfları” da vardır ama, kayıtların doğrudan doğruya, bu sınıflara değil, sözü geçen Alman okullarına yapılması gerekir.

Çocukların, doktor muayenesinden ve tutacağı üç yoldan birini seçmesini sağlayacak testlerden geçmeleri gerektiği hususu da bilinmiyor. (Yukarda, bu üç yolu belirtmiştim: Normal Alman sınıfı, Hazırlık Sınıfı ya da Okul Öncesi Hazırlık sınıfı ayrımını bir kez daha belirtmekte yarar görüyorum. Bunlardan ikincisi, yeteri kadar Almanca bilmiyenler için, üçüncüsü ise, okul çağına gelmiş olmakla birlikte, gereken olgunluğa henüz erişmemiş olanlar içindir. Okul öncesi hazırlık sınıfında, kalem tutmaktan başlayarak, bir iki saat uslu oturup dersi izleyebilme yeteneğini kazandırmaya kadar çeşitli amaçlar güdü-

mektedir.) Yeteri kadar dil bilmeyen yabancı çocuklarının gideceği Hazırlık Sınıflarının, gerçekten Alman sınıflarına hazırlayacak nitelikte olmadıkları, dolayısıyla yeniden düzenlenmeleri gerektiği ortaya çıkmıştır. Frankfurt Eğitim Müdürlüğü, Almanca ders saatlerini artırma kararı almıştır. Bundan amaç, çocukları “Almanlaştırmak” değil, normal Alman okul sistemine hazırlamak ve çocukların, ilerde, en az 9 yıllık bir eğitim sürecinden geçerek “Temel Eğitim Diplomasını” alabilmelerini sağlamaktır.

Eyâlet Eğitim Bakanları Daimî Konferansı (ki eyâletlerarası farklılıkları azaltmak ve eğitim uyumunu sağlamak üzere çaba gösteren bir kuruluştur), geçen Nisan ayında, yabancılar için “İki dilde de eğitim yapan sınıfların kurulması” ilkesinin kabulü, zaten iyi kavranmamış ve benimsenmemiş olan “Eğitim Sistemi” konusunda yeni yeni tereddütler ortaya çıkarmıştır. Çeşitli kuruluşlar, bu yeni tasarıya şiddetle karşı çıkmışlardır. Bunlar diyorlar ki, yabancılar kendi dillerinde okullar açmak, onları daha da “Ghetto’ya” yani kendi aralarında yaşayacakları kapalı bir çevreye itmek olur...

Fakat yabancı işçiler, “kendi okulları” sayacakları eğitim kuruluşlarına kavuşma umuduna yeniden kapılmış görünüyorlar. Ne var ki, Alman makamlarının öngördüğü, her iki dili de daha iyi öğretmeye yönelmiş olmakla birlikte, gene 9 yıllık temel eğitimi verecek, özelleştirilmiş Alman okullarından başka bir şey değildir. Esasen, Alman yetkilileri, yabancı öğretmenlerin çoğunda, çocukları bu 9 yıllık öğrenim diplomasına hazırlayacak bilgi ve yeteneğin bulunmadığını açıkça belirtiyorlar.

Bu yıl, Frankfurt Şehrinde, normal Alman sınıflarına 852 yabancı çocuk alınmıştır. Bunların 488’i (% 57.2) Almanya’da dünyaya gelmiş çocuklardır. 364’ü (% 42.8) kendi anayurdunda doğmuş, sonradan Almanya’ya getirilmiş çocuklardır.

Frankfurt’ta ilkokula başlayan bütün çocukların (5338) % 16’sı yabancıdır. Bu yüzdenin, ders yılının ilk aylarından başlayarak azalması beklenmektedir. Çünkü, özellikle Türk çocukları arasında, normal Alman sınıflarını izleyemiyenlerin sayısı yüksektir ve bunların “Hazırlık Sınıflarına” gönderilmesi zorunlu olacaktır. Frankfurt’ta, doğrudan doğruya, “Hazırlık Sınıflarına” alınan çocukların sayısı ise 404’tür (Normal Alman sınıflarına alınanların % 47.3 ü).

“Hazırlık Sınıflarının” zamanla bir çeşit “Ulusal Sınıf” hâline gelmiş oldukları, Alman yetkililerince de kabul ediliyor. Bunun başlıca

nedeni, bu sınıflar için görevlendirilen yabancı öğretmenlerin niteliğidir. Uygulamada, 32 öğrenciye bir yabancı öğretmen verilmiştir. Her 75 öğrenciye de bir Alman öğretmen verilmiştir. Gerçekte, Alman öğretmenlerinin, bu sınıflar dışında başka öğretim yükleri de bulunduğundan, Almanca dil öğretimi işi, daha başlangıçta, başarısızlığa mahkûm edilmiş olmaktadır.

Almanya'ya, kendi ülkesindeki öğretmenlik görevinden ayrılıp "işçi" olarak gelenler arasından seçilen yabancı öğretmenler, bir yandan kendi mesleklerine yeniden kavuşma sevinci içindedirler, öte yandan da çalışma koşullarını "işçiliğe kıyasla" çok daha "elverişli" bulmaktadırlar. (Öğretmenlerin geliri ortalama olarak işçilerden yüksektir ve öğretmenlik genellikle "yarım gün iş" demektir. Nitekim, bir çok yabancı öğretmenin, geri kalan yarım günlerini başka işlerde değerlendirme olanağı buldukları ve "para kazanma" amaçlarına daha kolay ulaştıkları açıktır). İşte bu niteliklerinden ötürü, yabancı öğretmenler, kendileri için de uzun süreli bir "işgarantisi" olacak olan bu "Hazırlık Sınıflarını" birer ulusal sınıf haline dönüştürmeye çabalyorlar. Kendileri, baskı gurupları oluşturdukları gibi, anababaları da, baskı gurupları halinde örgütlemeye çalışıyorlar. Anababalar, Alman yetkililerine başvurup, çocuklarının kendi "Ulusal Okullarına" alınması talebinde sık sık bulunmaktadır. Oysa, yukardan beri, defalarca açıklamaya çalıştığım gibi, böyle "Ulusal Okul" diye bir şey yoktur. Olsa olsa "fiili bir durum" vardır ve bu ilerde açıklayacağım yeni yeni sorunlar getirmektedir. Asıl amaçlarından böylece sapmış ya da saptırılmış olan bu sınıflar, normal Alman sınıflarına hazırlayamaz olmuşlardır.

Şimdi, Frankfurt Eğitim Müdürlüğü, bu sınıfları yeniden düzenlemektedir. İlk aşamada, daha çok Alman öğretmenin bu sınıflarda görev alması sağlanacaktır, diyorlar. Bu uygulamayı, henüz bir okulda yapmışlar ve başarılı sonuç almışlar. Bundan böyle, Alman öğretmen "Asıl", yabancı öğretmen de "Yardımcı" nitelikte görev yapacaklar. Böylece, yabancı öğretmenlerin de, "yetiştirilmeleri", Alman öğretim yöntemlerini kavramaları ve mesleklerinde ilerlemeleri sağlanacaktır. (Şunu açıklamakta yarar var: Almanya'da ilkökul öğretmeni, mutlaka üniversite bitirmiştir ve en az iki yıl da öğretmenlik stajı yapmıştır. formasyon, örneğin bizdeki ilkökul öğretmeni formasyonu ile kıyaslanamaz).

Sabahları, "Asıl öğretmene" yardımcı olarak görev yapacak yabancı öğretmenler, öğleden sonraları da, kendi dillerinde eğitim yapacaklar.

Bu sınıfların böylece yeniden düzenlenmesi işinin, yabancı kamu oyunun inancı aksine, ülkedeki yabancı işçi sayısının azaltılmasına paralel bir gelişme olmadığı da, gene Alman makamları tarafından ısrarla belirtilmektedir. Bir kere, yabancı işçi sayısının azaltılması diye, resmî bir politika (hiç değilse Sosyal Demokratların yönetiminde olan Hessen Eyâletinde) yoktur. Kaldı ki, çocuklarının, her iki dilde de "okulsuz" kalmalarından korkan bazı aileler anayurtlarına dönmektedirler. Sisteme işlerlik kazandırılması bu tür kaygılar nedeniyle ülkeye "kesin dönüş yapma" yı azaltacak nitelikte bir unsur olsa gerektir.

En önemli konulardan biri de, çocukların, anayurtlarına dönmeleri hâlinde, hangi okullara kabul edilecekleri, burada elde ettikleri belgelerin, orada geçerli sayılıp sayılmayacağı (örneğin kazanılan diplomaların resmen onaylanıp onaylanmayacağı) noktasında düğümlenmektedir. Frankfurt'ta görüştüğüm anababaların tümü bu konudaki kaygılarını saklamıyorlar. Zaten bu nedenledir ki, hukuken var olmadığı halde, Türkiye'deki okullara geçişi "otomotikleştireceği" sanılan bir "Türk Okulu" kavramı geliştirilmiş bulunuyor. Bu konuda da birikmiş deneyler, normal Alman okulundan, yukarda belirtilen eğitim belgelerini almaya hak kazanmamış olan çocukların, Türkiye'de uygun sınıflarına alınmadığını gösterdiği halde, çoğu anababa bu "Türk Okulu" kavramına tutunmak istiyor. Böyle yapmakla da, giderek bunun gerçekleşeceğini ve Türkiye'ye dönüşte, bir eşdeğerlik sorununun kalmayacağını varsayıyorlar.

Konunun Türk Millî Eğitim Bakanlığı ile ilgili yönü, bu raporun ilerdeki bir bölümünde ele alınmıştır. Burada, Alman eğitim yetkililerinin tutumlarına bir kez daha değinmekte yarar var. Bu konuda, yabancı çocuklarının eğitiminden sorumlu Eğitim Müdürlerinden Bayan Helga Pick şunları söylemiştir: "Bizim için ilke, Alman eğitim makamlarının, Almanların olsun, yabancıların olsun buradaki eğitimlerini sağlamaktır. Biz bundan sorumluyuz. Yoksa, çocuklarını ilerde, kendi ülkelerinde okutacak, öğrenimlerini orada sürdürececek anababaların isteklerine göre program yapmamıza imkân yoktur. Zira, eğer bu yabancı çocuklar, kendi kültürleri ile yetişsinler diye, yıllarca Hazırlık Sınıflarında kalırlarsa, 9 yıllık Temel Eğitimi bir diploma ile bitiremezler, burada bir Meslek Eğitime de giremezler. Oysa, gençlik arasında süregelen yaygın bir işsizlik vardır ve iş bulabilmek için, özellikle yabancı gençlerin iş bulabilmeleri için, bir Meslek Eğitimi ve bunun için de 9 yıllık temel eğitim diploması kesin bir koşul olmak-

tadır. Ayrıca, bizim görüşümüze göre, yurduna dönmüş olan çocuğun ya da gencin, orada öğrenimine devam edebilmesi, bu yoldaki tıkanıklıkların giderilmesi ve gerekli olanakların sağlanması, o ülkenin eğitim makamlarının sorumluluğuna giren bir iştir. Son yıllarda, yabancı işçilerin kendi ülkeleri de bu ilkeyi kabul ediyorlar ve Alman okullarından alınan belge ve diplomaları tanıyorlar... Ama bu, normal Alman sınıflarından alınan belge ve diplomalar için geçerli bir kuraldır. Yoksa, Hazırlık Sınıflarından alınacak belge ya da diploma ile, yabancı öğrenci yurdunda öğrenimine devam edemez. Yabancı öğretmenlerin, özellikle Türk öğretmenlerinin, bunun böyle olduğunu bildikleri halde, Hazırlık Sınıflarına giden çocuklara ve velilerine yanlış bilgi verdiklerini görüyor ve üzülüyoruz.”

Konu bu kadar açık olduğu halde, çeşitli nedenlerle, gerek konsolosluklardaki eğitim görevlileri, gerek Almanya’da yayımlanan Türkçe gazeteler, konuyu “Türk Okulu” yönüne çekiyorlar. Hazırlık Sınıflarını Türk Okulu gibi görüp gösterme eğiliminde, aktif ya da pasif bir direnç gösteriyorlar. Gün geçmiyor ki, söz konusu gazeteler, “Falanca yerde de nihayet bir Türk Okulu açıldı... İşçilerimiz bayram ediyorlar!” mealinde haberler yayımlamasınlar!...

Frankfurt’ta, görüştüğüm, çocuklar, anababalar, Türk ve Alman eğitim yetkilileri ve bazı öğretmenler, Türk çocuklarının Alman sınıflarında genellikle başarılı olamadıklarını, çünkü bu sınıflara iyi hazırlanamadıklarını ısrarla belirtmektedirler. Türk anababalar ve çocukları, “Mademki Alman okulu başarılı olamıyor, öyleyse Türk okulu olsun!” tutumu içine biraz da bu nedenle girmiş olmaktadır. Alman makamları ise, “Biz sistemimizi değiştiremeyiz. ancak daha iyi işlemesini sağlayabiliriz.” tutumundadırlar. Frankfurt İl Sınırları içinde 14 okulda Hazırlık Sınıfları vardır. Bunların dağılımı aşağıdaki Tablo’da gösterilmiştir:

Frankfurt’ta 47 Türk öğretmen vardır ve bunların tümü, Alman makamlarınca atanmış bulunuyor. Batı Almanya’da toplam 1060 Türk öğretmeni görev yapmaktadır, bunların 266’sı Türkiye Milli Eğitim Bakanlığınca, 794’ü Alman Eğitim Bakanlıklarınca atanmışlardır. Hessen’deki 160 Türk öğretmenin tümü de, yukarıda da belirttiğim gibi, Eyâlet, Eğitim Bakanlığınca atanmış öğretmenlerdir.

Frankfurt Eğitim Müdürlüğünün plânlamasına göre, bu ilde, yalnız Türk çocuklarının Almanca öğrenmesi için toplam 80 öğretmene ihtiyaç var. Bugüne kadar 60 atama yapılmış ama yalnız 4 öğretmenin, çocuklara Almanca öğretebildiği saptanmış bulunuyor. Türk öğret-

TABLO 6
Frankfurt'ta Hazırlık Sınıflarının Okullara Göre Dağılımı

Okul Adı	Sınıf Sayısı	Sınıf Denkliği
Elsa-Brandström	4	2 x 3. Sınıf
		2 x 4. "
Diesterweg	2	2 x 5. "
Francke	1	1 x 1. "
Friedrich-Stoltze	1	1 x 6. "
Merian	3	1 x 1. "
		2 x 2. "
Comenius	2	1 x 1. "
		1 x 2. "
Linne	7	3 x 3. Sınıf
		4 x 4. "
Ackermann	2	1 x 4. "
		1 x 5. "
Frankensteiner	3	1 x 5. "
		1 x 6. "
		1 x 7. "
Mühlberg	3	1 x 1. "
		1 x 2. "
		1 x 3. "
Kasino	2	1 x 1. "
		1 x 2. "
Salzman	6	1 x 4. "
		1 x 5. "
		1 x 6. "
		1 x 7. "
		1 x 8. "
Willman	1	1 x 1. "
		1 x 2. "
Karmeliter	1	1 x 2. "
Toplam: 14 Okul 38 Sınıf		

Kaynak: Frankfurt Eğitim Müdürlüğü

menlerin çoğu zaten Almanca'yı yeteri kadar bilmiyorlar. Kendilerine tanınan olanaklardan yararlanıp ucuz ya da büsbütün parasız Almanca kurslarına devam ettikleri de yok. Oysa, atanmalarındaki gerekçelerden biri de, Türk çocuklarının Almanca öğrenmesine yardımcı olmaktır.

Hessen'de (ve tabii Frankfurt'ta), Almanca, Türk çocukları için "Yabancı Dil" sayılmıyor. Oysa bu dili, kendi dilleri kadar iyi bilmeleri gerekiyor. Bu nedenle notları da düşüyor. (Bayern'de ve bazı başka eyaletlerde ise Almanca, yabancı dil olarak değerlendirilmektedir.)

Çocukları, yeteneklerine göre, okullara ayırma "Testleri" Türk çocukları için ayrı bir standardizasyonu gerektirebilir. Bu konu üstünde bugüne kadar hiç durulmadığı anlaşılıyor. Oysa, böyle bir standardizasyon, Alman toplumunun değerlerini ve davranışlarını geniş ölçüde benimsememiş olan (benimsemesi de gerekmeyen) Türk çocuklarının gerçek yeteneklerini ortaya çıkarmak için zorunlu görünmektedir. Almanca bilen, Alman toplumunda bir yer edinmiş olan bazı Türk anababalar, test sonuçlarına itiraz ederek, çocuklarını istedikleri kanala sokabilmişlerdir. Fakat, kural olarak, okula yeni başlayan çocuklar başta olmak üzere, Türk çocuklarının bu "Testlerden" zararlı çıktıkları söylenebilir, sanıyorum. Testler iyi yapılmamış olduğu için, çocuklarımızın, ders yılı içinde Hazırlık Sınıflarına aktarılması zorunluluğu da ortaya çıkıyor.

Almanya'da öğrenciyi döverek ya da söverek cezalandırmak yasaktır. Böyle bir olay, yasal kovuşturmayla uğramaktadır. Bu böyledir ama, Frankfurt Eğitim Müdürlüğü, öğretmenlerimizin öğrenci dövüklerinden de şikayetçidir. Bizim kültürümüzde böyle bir olay, ne yazık ki, "normal" karşılanmaktadır ve anababa, bu nedenle, öğretmenleri şikayet etmeyi gerekli görmüyor. Çocuklar ise bundan şikayetçidir ve bunu kendiliklerinden ifade ediyorlar.

Öğretmenlerimizin elinde, Türk dilinin ve Kültürünün öğretilmesine değgin bir "Program" yoktur. Böyle bir program olmayınca, haliyle, bir "Denetim" (Teftiş) olanağı da ortadan kalkmaktadır. Al-Alman "Müfettişlerin" yaptıkları denetim, çok defa bir tercüman aracılığı ile de yapıldığından ve neye göre denetim yapılacağı da bilinmediğinden "sembolik" kalma durumundadır. Tercümanlık yapan öğretmen, çok defa, kendi seviyesindeki bir meslektaşını teftiş etmiş oluyor ve bu durum çeşitli sürtüşmeler meydana getiriyor.

Öğretmenlerin özlük haklarıyla ilgili bazı şikayetleri vardır. Türkiye Başkonsolosluklarının bu konuda bir yardımı olamıyor. Alman makamları, öğretmen ile aralarında geçen çatışma konusunda, Konsolosluga bilgi vermeyi bile gerekli görmemektedir. Öğretmenler de, daha çok çeşitli siyasal eğilimlerin bir araya gelmesi sonucu ortaya çıkmış, bazı "Dernek"lerde örgütlenip, haklarını, bu yolla alma girişiminde bulunmaktadır. Büyük çaptaki boş zamanlarını "ikinci bir işte" değerlendirmeyen öğretmenler, bu "Dernekleri" yürütmektedir. Yalnız Frankfurt'ta şimdiden 2 dernek vardır ve yakında bir üçüncüsünün kurulması için girişimde bulunmaktadır.

Araştırmamda, câmilerde ya da Kur'an Kurslarında yürütülen eğitimi konu edinmedim. Yalnız, isteyen ailelerin, çocuklarını böyle bir eğitimden geçirme olanaklarının Frankfurt'ta bulunduğunu öğrendim. Bu eğitim alanının, kendi ölçü ve yöntemleri içinde, modern eğitim alanından daha iyi örgütlenmiş bulunduğunu, şikayet ya da öğünme bâbından, söyleyenleri dinledim.

Türkiye Millî Eğitim Bakanlığı, Federal Almanya'daki Türk işçi çocuklarının eğitimleriyle ilgili bir "Genelge" yayınlamıştır. Bu "Genelgenin" özü şudur: Türk öğrenciler, mümkün olduğu kadar, Alman okul sisteminden yararlınsınlar! Fakat bu "Genelge", ne Alman yetkililerince, ne de anababalarca bilinmektedir. Bakanlığımızın, bu konudaki tutumunu, açık bir dille ortaya koymaktan çekinmemesi uygun olurdu.

Sonuç:

Federal Almanya'da çalışan ve ülkemize büyük olanaklar sağlayan Türk işçilerinin çocukları, çeşitli eğitim sorunlarıyla karşı karşıyadır. Bu sorunlar, gün geçtikçe, iyi işleyen bir sistem içinde çözüme kavuşmuş değillerdir. Burada, Türk yetkili makamlarının inisiyatifi ele almaları için şunların yapılması gerekir:

1. Konu, bütün boyutlarıyla incelenmeli, bunun için Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesinin Koordinatörlüğünde bir ARAŞTIRMA KURULU oluşturmalıdır.
2. Konu yalnız Federal Almanya için değil, Türk işçi çocuklarının bulunduğu Fransa, Hollanda, Belçika ve Danimarka için de araştırılmalıdır.
3. Sorunlar ortaya çıkarılırken, UNESCO ile ve ilgili ülkelerin Hükümetleriyle yardımlaşmaya önem verilmelidir.

4. Acil olarak, çocuklarımız için bir PROGRAM saptanmalıdır. Araştırma sonuçlarına göre, bu PROGRAM'da yenilikler ve ve değişiklikler yapılabilir.
5. Bu PROGRAM 'a uygun DERS KİTAPLARI süratle yazdırılarak, Türk işçi çocuklarına PARASIZ dağıtılmalıdır.
6. Öğretmenlerin STATÜSÜ, ülkelerarsı anlaşmalarla saptanmalıdır.
7. Yabancı ülkelerdeki Türk işçi çocuklarının eğitimi sorunu, Milli Eğitim Politikamız içinde, *öncelik* tanınan konular arasında sayılmalıdır.

EK I

KÖLN RADYOSUNDA YAYINLANAN KONUŞMA

1 Ekim 1976

Konuşmacı Osman Tataroğlu: Buradaki incelemeleriniz hakkında lütfen dinleyicilerimizi aydınlatır mısınız?

Prof Dr. Gülseren Günçe: Fakültem, beni, üç aylık bir görevlendirme ile Frankfurt'a göndermiş bulunuyor. Biliyorsunuz, Eğitim Fakültesi, memleketimizin, öğretmenlik dışı eğitim hizmetlerine eleman hazırlayan tek fakültesidir. Ben, bu fakültede, Eğitim Psikolojisi Bölümünün Başkanlığını yapmaktayım. Fakültede okuttuğum dersler, Çocuk ve Ergenlik Psikolojisidir. Burada da, vatandaşlarımızın çocukları ve ergenlik yaşına gelmiş evlâtlarıyla ilgili problemlerini, kendileriyle tartışarak, görüşerek tespit etmeye çalışmak birinci işim olmuştur. Bunları, anneleriden, babalarından, kendilerinden, Alman makamlarından, eğitim gördükleri ve çalıştıkları kurumlardan ve Konsoloslüğumuzdan ayrı ayrı sormak, tetkik etmek ve bu tetkikler sonucunda bir Araştırma Projesi hazırlamak aslında benim görevimdir.

Soru: İncelemeleriniz sizi ne gibi sonuçlara götürdü?

Çevap: Bir kere, annelerin ve babaların, en çok çocuklarının eğitimi problemi üstünde durduklarını, ısrarla bu konuda sorular sorduklarını tespit ettim ve sorulan sorular arasında da en çok, burada okulunu yarım bırakıp Türkiye'ye dönmek zorunda kalmış olan (kalecek olan) çocuklarının orada nasıl karşılanacağı, hangi sınıfa devam edeceği ve resmî makamların, çocuklarını, kendi geldikleri sınıfta öğrenimine devam ettirip ettirmeyeceği konusunda tekrarlanıyordu. Bu

konuda, Konsoloslukta bulduğum evraklar ve yazışmalar bana şunu gösterdi ki, bizim Bakanlığımız, Alman okullarına devam etmiş olan ve bu okullarda belirli notlarla sınıfı geçmiş olan çocukları sınıflarına kabul etme eğilimindedir. Ve bunu, gene yazdığı yazılarda Bakanlık şöylece belirtiyor: Biz mademki Türk çocukları için Türk okulları açmıyoruz, o halde, onlar, Alman okullarına devam etmeli ve bu kültürün kendilerine vereceklerinden yararlanmalı ve bu kültürde geldikleri sınıflar da memleketimizde geçerli sayılmalıdır.

Soru: Siz, sadece, “Bakanlığımız bu eğilimdedir” dediniz. Oysa ki, bizim öğrendiğimize göre, buradaki Alman okullarından, Alman sınıflarına devam etmiş olan öğrencilerin getirdiği okul belgelerinin tanınacağı ve çocukların bu belgelere uygun sınıflara imtihansız kabul edileceklerine dair bir Bakanlık Genelgesi vardır. Madem ki böyle bir Genelge var, bu neden, buradaki Türklere resmen açıklanmıyor?

Cevap: Bu konudaki tatbikat, belki de bu söylenenden veya istenenden biraz farklı olmuş. Okullar içerisinde, “Türk Sınıfları” veya “Türk Okulları” diye daha değişik kuruluşlar teşekkül etmiş. İşte, tek öğretmenli ve Türk öğretmenin idaresindeki bu sınıflarda senelerce okuyan çocuklarımız, Türkiye’de diploma veya karşılık, eşdeğerlik istedikleri zaman, Bakanlık bunları kabul etmemiş. Bu durumda, birtakım anlaşmazlıklar olmuş, sorular sorulmuş ve Bakanlık kendi tutumunu bu şekilde bir cevapla bildirmiş. Benim kanaatim şu ki. Bakanlığımız kendi tutumunu kesin bir dille, açık bir şekilde, bu yabancı ülkedeki insanlara belirtsin ve onları bu tereddütlerden, bu huzursuzluklardan tam anlamıyla kurtarsın!

Kısa bir süre sonra Ankara’ya döneceğim ve bu hususta, Miilli Eğitim Bakanlığıyla, kendi çapımda görüşeceğim bu Genelgeyi ya da bu açıklamayı, onlardan rica edeceğim ve buralara göndertmeye de elimden geldiği kadar çalışacağım.

Soru: Bunun dışında ne gibi konular üstünde durdunuz?

Cevap: Anne ve babaların, çocuklarının çalışması, okula muntazam devamı hakkında oldukça büyük problemleri bulunduğunu gördüm. Almanya’da, kazanç derdinde, geçim derdinde, para bitiktirme derdinde olan anne ve babalar, zaman darlığı yüzünden, çocuklarını yeteri kadar takip edememektedir. Onların okula gitmesi, okul ödevlerini hazırlaması, öğretmenleriyle olan problemleri veya öğretmenleri, anne ve babalarını çağırdığı zaman (çocukları hakkında bilgi vermek üzere) zamanında gidememeleri, bütün bunlar, çocuklarımızın, yeteri

kadar başarı gösterememesine neden olmaktadır. Anne ve babaların da burada büyük çapta uyarılmaları ve eğitilmeleri gerekiyor, kanı-sındayım. Bunun dışında, öğretmenlerimize, burada görev almış öğ-retmenlerimize de, çok büyük ödevler düşmektedir.

Soru: Yalnız, Alman eğitim sisteminin de, hem genel eğitim sis-teminin hem de meslek eğitiminin bazı aksaklıkları var, öyle değil mi?

Cevap: İşte bu aksaklıklar dolayısıyla ki, üç kademede, ço-cuklarınıza haksızlıklar yüklenmektedir. Bunlardan birincisi, ilkokul seviyesindeki çocuklarımızda olmakta, bunlar, hem Almanca'yı, hem de Türkçe'yi iyi öğrenememekte, iki dilde de iyi bir eğitim göremeden, bir çeşit "Alfabesiz" kişiler halinde kalabilmektedirler.

İkinci seviye, bu okulları, ilkokulları bitirip sanat okullarına gi-decek olan çocuklarımızın yolundaki tıkanıklıklardır. Sizde bildiği-niz gibi, bu tıkanıklık, burada sanat öğrenmek isteyen gençlerin, çırak-lık yaparak eğitim almalarından doğmaktadır. Yani, gençlerimiz, önce çıraklık yapabilecekleri bir yer bulacak, (çalışma yeri), ondan sonra da, haftada bir gün bu sanatın teori kısmını öğrenecekler. İşte, birçok Alman genci, bu çıraklığı bulamazken, bizim gençlerimize bu yol, daha da kesinlikle tıkanmaktadır. Üçüncü kademede de, bütün bu kademeleri aşmış, "Gimnazyum" denilen "Liselerden" mezun olarak Üniversiteye gidebilme imkânı ki bunun için çocuklarımızın olağanüstü yeteneklere, olağanüstü başarılar göstererek, ulaşmaları gereki-yor ki bu da, hemen çok imkânsız olmakta, pek ufak bir kısmı ancak bu aşamayı yapabilmekte ve Üniversiteye gidebilmektedir.

Soru: Unutmamak gerekir ki Gülseren Hanım, Alman işçiço-cuklarının bile ancak yüzde altısı Üniversiteye gidebilmektedir. Ne-rede kaldı ki yabancı işçi çocukları Üniversitelere girebilsinler! Şimdi, çalışmalarınızın, uygulamada ne gibi sonuçları olacağını, ne gibi deği-şiklikleri önereceğini bize anlatır mısınız)

Cevap: Efendim, benim şu kısa zamanda, burada yaptığım ince-leme, ufacık bir örnektir. Hem de Hessen Eyâletini içine alan problemler üstünde yapılmış bir incelemedir. Bunun bütün Almanya çapında ya-pılması ve bütün Almanya çapında, çocuklarımızın, eyaletlerin değişik kanunlarına göre, ne gibi zorluklarla, problemlerle karşılaştıklarının tesbit edilmesi ve bundan sonra da, bunlara çare bulmak üzere ça-lışılması, her halde, kısa zaman içerisinde gerçekleştirilmesi gereken bir iş-tir.

EK II

FRANKFURT INTERNATIONALES

FAMILIENZENTRUM" DAKİ ÇALIŞMALARIM

Frankfurt'taki incelemelerimin bir bölümü de, ilgi çekici bir kuruluş olan ve Türk çocukları için de, küçük çapta olmakla birlikte, faydalı çalışmalar yapan "Internationales Familienzentrum" da geçti. Bu "Merkez" ile (ki tam adı Uluslararası Aile Merkezi'dir) ilişki kurmamı, bana, Frankfurt Türkiye Başkonsolosluğu Eğitim İşleri sorumluları salık vermişlerdi.

Bu Merkez'de, yaşları 13-19 arasında değişen toplam 27 gencimiz ile (ki bunların 11'i kız, 16'sı erkektir uzun uzun görüşme olanağı (Tıp Diliyle söyleyecek olursak 'Müşahede Alma Olanağı') buldum. Ayrıca, bunları uygun gruplar halinde toplayarak, hazırladığım küçük bir anketi de uyguladım.

Burada saptadığım, sonuçlarını aldığım konulara geçmeden önce, "Merkez" hakkında bilgi vermek isterim.

Dinsel bir örgüt tarafından finanse edildiğini öğrendiğim bu Merkez, tam anlamıyla "lâyık" bir görünüm ve öz içinde çalışmaktadır. Frankfurt'ta bulunan yabancı işçi ailelerine, gençlerine ve her yaşta çocuklarına şu hizmetleri götürmeyi amaçlamıştır:

1. Eğitim işlerinde danışmanlık, bir çeşit rehberlik,
2. Sosyal danışmanlık,
3. Komşuluk yardımı,
4. Çocuklar için konukevleri kurmak ve yönetmek,
5. Okul ödevlerinde, derslerde karşılaşılan güçlüklerde yardımcı olmak,
6. Okullarda, pedagojik araştırmalar için guruplar oluşturmak,
7. Yetişkinler Okulu kurmak ve yönetmek,
8. Mesleğe hazırlık kursları düzenlemek,
9. Boş zamanları değerlendirme kulübü kurmak ve yönetmek.

"Merkez", bu görevlerinin hepsini birden başarıyla yürütmektedir. Başka, bir deyimle, bu hedefler, kağıt üzerinde kalmamakta, eski deyişle "kuvveden fiile çıkmaktadır".

“Merkez”in Uzmanlar Kadrosu, yüksek öğrenim görmüş ve gerçekten yetişmiş kişilerden oluşmaktadır. Pedagoji, Sosyal Çalışma, Psikoloji öğrenimi görmüş kişilerin yanısıra, hekimler de çalışmaktadır. Bunlar da, Nöroloji, Psikiyatri, Çocuk Hastalıkları (Pediatri) ve ve Çocuk Psiko-Terapisi uzmanlarıdır.

Türkçe, İspanyolca, Yunanca, İtalyanca ve Yugoslav dilleri (Sırpça, Hırvatça, Slovence) konuşan çevirmenler, uzmanlara ve merkeze başvuran yabancı işçi ailelerine yardımcı olurlar.

Ailenin, gencin ya da çocuğun, merkeze getirdiği probleme süratle bir “teşhis” konulduktan sonra, çözümü için, ücret de alınmaksızın yardımcı olunmaktadır. Eğer söz konusu çözüm için, başka kuruluşların yardımı gerekiyorsa, bu konuda da aracı olunur, yol gösterilir, ilgili kuruluş ile temas kurulur, yardımcı olması istenir.

Merkez’e, bugüne kadar, birçok Türk ailesi, özellikle çocuklarının psikolojik ve pedagojik sorunlarıyla ilgili olarak başvurmuştur. Gene de Merkez’den en az yararlananlar Türk aileleridir. Türklerle ilgili en yoğun işlemler, Meslek ve Dil Kursları şeklinde belirmektedir. Gençlerimizden erkekler, daha çok oto-mekanik kurslarına, kızlar da terzilik kurslarına ilgi göstermektedir.

Merkez’de yaptığım küçük anket uygulaması ilgi çekici sandığım sonuçlar verdi. Önce, çocukların (gençlerin) yaş guruplarına dağılımını belirtmeliyim:

Yaşlar	Erkekler	Kızlar
13	–	4
14	–	–
15	–	1
16	8	5
17	3	–
18	3	–
19	1	1
20+	1	–
Toplam	16	11

Bu çocuklardan (gençlerden) 7’si Almanya’da 2 yıldan az, 20’si ise 2 yıldan daha uzun bir süredir ikamet etmektedir.

Almanya'da Bulunma Süresi ve Okullaşma

	Sayı	Okula Giden
Bir Yıldan Az	3	1
1-2 Yıl	4	3
2-3 Yıl	9	3
Eğitim Dergisi 163		
Üç Yıldan Fazla	11	7
Toplam	27	14

Bu çocuklardan (gençlerden) yalnız 2'si, gerçek anlamda okula gitmektedir. Diğerleri, Meslek Kurslarını izliyorlar ve bunu bir çeşit okul olarak değerlendiriyorlar.

Almanya'dan Hoşnut Olup Olmama

İncelediğim çocukların (geçlerin) Almanya'dan hoşnut olup olmama dağılımı da, gene burada bulunma sürelerine göre şöyle:

Bulunma Süresi	Hoşnut	Hoşnut Değil	Kararsız
Bir Yıldan Az	2	-	1
1-2 Yıl	4	-	-
2-3 Yıl	3	6	-
Üç Yıldan Fazla	2	7	2
Toplam	11	13	3

Almanya'da kalış süresi arttıkça hoşnutsuzluk da artıyor. Tabii bu sonuçların, daha büyük bir örnekle ve yaş gurupları ile diğer değişkenler (okullaşma, anababanın sosyo-ekonomik durumu v. b. gibi) bakımından daha dengeli bir gurup için geliştirilecek bir anketin sonuçlarıyla karşılaştırılması yararlı olacaktır.

Almanya'dan hoşnut olma ve olmamama nedenlerinden bazılarını aynen (implâsına da dokunmadan) almayı yararlı buluyorum:

“Almanya, memleketimize Büyük iş imkanları verdi ama bütün çocuklarımızı kötü alışkanlıklara başlattı Bunlara Sebeb de Anne ve babaların Bütün gün işte Olup Çocuklarına gereken ilgiyi göstermemesi ve Almanlarında Türk Çocuklarına Sahip olmadı ilk önce kendi Problemlerini kendi çocuklarını düşündüler. Şimdi Almanyanın her tarafından boş gezen kötü alışkanlığı olan kişiler türk çocuklarıdır.

Burada bulunan ilgi li makamlarda Ne yazıkki çok ilgisiz kalıyorlar. Almanya bizler Bir şeyler kazanmak için türkiye ve kendinizin istik-bali için buralarda bulunuyoruz Almanyayı sevmiyorum sevdiği tara-fıda yok” (17 yaşında, orta 2’den ayrılma, yağlı boya işçisi, 2 yılı aşkın süredir Almanya’da).

“Sevmiyorum. Çünkü yabancılardan nefret ediyorlar ondan” (16 yaşında, Orta okula gidiyor, 2 yıldır Almanya’da).

“Almanyayı hiç sevmiyorum fazla anlaşım olmuyor” (16 yaşında, 2 yıldır Almanya’da, Türkiye’de tornacı çırağı imiş, burada işsiz, mes-lesk kursunda).

“Almanyayı sevmiyorum çünkü hayatımı tamamiyle değiştirdi planlarımı bozdu. Şayet Türkiyede olsaydım orta okulundan sonra liseye devam edecektim. Başarılı bir talebe olduğum için de eminim bu sene liseyide bitirecektim. Birde beni yakınlarımdan ayırdığı için sevmi-yorum.”

(18 yaşında, 3 yıldır Almanya’da, 9 yıllık ilkokulu bitirmiş, ter-zilik öğreniyor).

“Sevmiyorum Almanca bilmediğim için zorluk çekiyoruz” (19 yaşında, 2 yıldır Almanya’da, okula gitmiyor).

Almanya’yı sevmiyorum. Nedeni? beni sevdiklerime hasret bırak-tığı ve daha çok çalışmaya mecbur ettiği için”

(16 yaşında, 2 yıldır Almanya’da, okula gitmiyor).

“Yabancılardan nefret ettikleri için bilhassa Türklerden onun için sevmiyorum.

Eğlenceyerleri çok mesela Bilardo salonu diskotek onun için biraz sevilen yeri var”

(18 yaşında, 2 yıldır Almanya’da)

“Almanyayı seviyorum”

(13 yaşında, 1 yıldır Almanya’da, ilkokula gidiyor).

“Seviyorum. (Burada bir ekmek parası kazanma imkanı olduğu için)”

(17 yaşında, 1 yıldır Almanya’da okula gitmiyor).

“Hem seviyorum hem sevmiyorum

1) Kiliseler) Kızları

2) İşsizliği) Diskotekleri ve”

(17 yaşında, 3 yıldır Almanya'da, okula gitmiyor).

“Hem seviyorum, Hem Semiyorum

1) Kiliseler ve) Kızları ve

2) İşsizliği) Diskotekleri ve Jugendschutz gazetesi”

(17 yaşında, 3 yıldır Almanya'da, Meslek Okulua gidiyor.

Jugenschutzgesetz, “Gençleri Koruma Kanunu”dur).

“Sevmiyorum dillerinden ve okullarda allamadığımızdan.”

(16 yaşında, 4 yıldız Almanya'da, Meslek Okuluna gidiyor).

“Hayır sevmiyorum Burada yalnızız.”

(16 yaşında, 5 yıldır

“Almanyanın parasından başka bir yönünü sevmiyorum.”

(18 yaşında, 4 yıldız Almanya'da, Okula gitmiyor, Sanat Okulu bitirmiş).

“Hayır sevmiyorum çünkü iyi değil”

(16 yaşında, 3 yıldız Almanya'da, canı sıkıldığı için okula gitmiyor).

“Almanyayı sevmiyorum çünkü bizi sömürdüğü için”

(16 yaşında, 4 yıldız Almanya'da, İlkokulu bitirmiş).

“Sevmiyorum Almanca bilmediğim için zorluk çekiyorum.”

(16 yaşında, 4 yıldır Almanya'da, okula girmiyor).

“Seviyorum. (Burada Biraz sanat ve Para yapmak için)”

(16 yaşında, 4 yıldır Almanya'da, okula gitmiyor).